

PRESENTACIÓ

Els cursets de selecció professional (1931-1936):
una revisió historiogràfica comparativa
de la formació i selecció de mestres
durant la Segona República¹

*The Professional Selection Courses (1931–1936):
A Comparative Historiographical Review
of Teacher Training and Selection
during the Second Spanish Republic*

Meritxell Simón Martín
meritxell.simon@udl.cat
Universitat de Lleida (Espanya)

Durant la Segona República, l'educació pública, gratuïta, mixta i activa es va convertir en una de les principals prioritats per tal de fomentar la transformació social que s'anhelava. Per aquest motiu, el Govern Provisional, abans que es constituïssin les Corts, va impulsar una profunda reforma en l'ensenyament primari i en la formació del professorat. Es van construir noves escoles, es va incrementar el nombre de docents, se'n van millorar els salaris i es va modificar el sistema de formació i desenvolupament professional del Magisteri. En efecte, durant els primers vuit mesos de la República, el Govern Provisional va aplicar ràpidament una sèrie de mesures legislatives a

¹ Aquesta recerca està finançada pel Ministeri d'Innovació i Ciència mitjançant el projecte I+D+i "Los cursillos de selección profesional (1931-1936): un estudio comparativo, desde una perspectiva de género, de la formación de maestros/as durante la Segunda República" (PID2022-138056NA-I00).

través del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts. Una de les prioritats més urgents va ser garantir l'escolarització universal o, com a mínim, augmentar significativament la taxa de nens escolaritzats. A principis dels anys trenta, l'ensenyament públic a Espanya patia greus deficiències: mancaven mestres i infraestructures escolars, l'educació primària no estava estructurada per graus i el nombre de places escolars públiques era insuficient per a tota la població infantil. Per fer front a aquesta situació, el Ministeri va elaborar un pla quinquennal per a la creació de noves escoles i l'habilitació d'aules en espais provisionals o edificis escolars que es preveia construir a llarg termini. L'objectiu era obrir 27.000 aules en un període de cinc anys i crear 7.000 noves places de mestre, per a les quals es va destinar el finançament necessari.

No obstant això, la implementació d'aquest pla suposava un repte, no només econòmic, sinó també en la selecció ràpida i eficient dels nous docents. Les últimes oposicions al Magisteri, convocades el 1928, encara no s'havien resolt per problemes administratius i jurídics, i organitzar-ne unes de noves hauria estat un procés llarg i costós. Davant d'aquesta situació, es va optar per una alternativa pràctica i immediata que, a més, permetés transmetre als nous docents els valors educatius de la República. Aquesta solució es va concretar en la substitució de les oposicions tradicionals per un nou mètode de selecció i formació del cos de docents de primària: els anomenats "cursillos de selección profesional". Aquests cursets de selecció tenien una durada de tres mesos, on es tractaven qüestions rellevants de l'ensenyament alhora que es feia una selecció dels candidats. Tot i que aquesta formació breu no podia garantir una preparació pedagògica completa, es pretenia que els mestres adquirissin uns coneixements bàsics i es familiaritzessin amb els nous principis republicans. És en aquest context de voluntat d'incorporar ràpidament nous mestres a les escoles projectades per la República, que el 3 de juliol de 1931 es va aprovar un decret que establia aquesta iniciativa pedagògica innovadora. Conceptualitzada la iniciativa com un procés formatiu i selectiu, aquests cursets van anar desenvolupant-se i modificant-se entre 1931 i 1936, en línia amb els esdeveniments polítics que van caracteritzar la Segona República.

Els cursets de selecció professional no han sigut l'objecte d'un interès historiogràfic específic i sistemàtic. En efecte, el projecte educatiu de la Segona República ha estat un tema d'interès per a nombrosos investigadors en Història de l'Educació. Gràcies als seus estudis, avui disposem d'un coneixement ampli sobre les reformes legislatives impulsades durant els dos biennis republicans, la seva aplicació a escala regional i local, així com els seus aspectes pedagògics, didàctics, ideològics i polítics, incloent-hi la perspectiva de gènere. Aquest

interès acadèmic també s'ha traduït en materials didàctics divulgatius adreçats especialment a la comunitat educativa. Dins d'aquest ampli camp d'investigació, la figura del docent i la seva formació professional han tingut un paper destacat. Els estudis publicats han permès reconstruir l'evolució de la formació i selecció del professorat republicà, tant en l'àmbit estatal com en el regional i local. Aquests treballs han abordat diverses qüestions educatives, com ara la inspecció del primer i segon ensenyament, l'organització interna de les institucions, els plans d'estudi implementats i els sistemes d'avaluació emprats. Els mestres republicans han estat objecte d'una atenció especial, analitzats des del seu recorregut biogràfic i professional, tant en el cas d'aquells que van continuar ensenyant durant el Franquisme com dels que van patir la depuració i l'exili.

Per tal de donar continuïtat a aquesta riquesa historiogràfica, aquest monogràfic proposa una breu revisió comparativa que situï, a títol il·lustratiu, el desenvolupament dels cursets de selecció professional a les províncies de Càceres, Castelló, Logronyo, Lleida, Sevilla, Segòvia, i València. Reflectint la versatilitat dels enfocaments temàtics i metodològics que s'hi presenten i de la individualitat científica dels seus autors, les aportacions que el componen aborden qüestions com la natura i evolució de la legislació, les publicacions sobre els cursets ja existents, les fonts primàries que s'han optat per analitzar, els fons documentals que s'han conservat, així com les possibles qüestions històriques i mètodes científics que es perfilen per estudiar-los. Aquests treballs suggereixen les similituds i diferències que caracteritzen la materialització de la legislació relativa als cursets, dissenyada i decretada des de Madrid, a cadascuna de les províncies estudiades. I és que la legislació donava un cert marge de maniobra als claustres de les Escoles Normals i als tribunals avaluadors dels cursets. Tal i com es vol començar a evidenciar en aquest monogràfic, aquest poder de decisió a nivell local es va transformar en idiosincràsies que van caracteritzar els cursets a cada província, en termes de dates d'inici, tribunals, equip docent, plans de treball i exercicis produïts pels propis cursetistes. Concebut com a punt de partida, en última instància, aquest monogràfic vol animar altres historiadors de l'educació que explorin els cursets de selecció professional a les seves províncies per tal d'elucidar, de forma col·lectiva, aquesta línia historiogràfica de la Història de l'Educació a l'Estat espanyol.